

Utrikesutskottets betänkande

1977/78:6

med anledning av motion om inrättande av en internationell krigsförbrytar-domstol

Motionen

I motionen 1976/77:176 av Hans Lindblad (fp) hemställs att riksdagen hos regeringen uttalar sig för inrättandet av en internationell krigsförbrytar-domstol och uppmanar regeringen att i internationella organ verka för en sådan.

I motionen ges en historik över de mellanfolkliga försöken att minska inhumaniteten under krig och att åstadkomma bindande folkrättsliga regler för bestraffning av krigsförbrytelser.

Frågans behandling i FN

Frågan om utarbetande av folkrättsliga regler beträffande krigsförbrytelser och andra s. k. internationella brott liksom om möjligheten av att upprätta en internationell domstol för sådana brott har varit mer eller mindre aktuell inom Förenta nationerna alltsedan organisationen grundades. En utgångspunkt för strävandena i denna riktning var de speciella krigsförbrytarrättegångar som segrarmakterna anordnade i Nürnberg och Tokyo strax efter krigsslutet år 1945. Frånsett de första åren har dock arbetet i detta syfte inte bedrivits med någon större kraft inom FN, och motsättningarna i ärendet har varit påtagliga.

År 1947 gav FN:s generalförsamling i uppdrag åt FN:s kommission för internationell rätt att kodifiera de principer som legat till grund för Nürnbergsdomstolens agerande samt att utarbeta en lag om brott mot freden och mänsklighetens säkerhet. Året därpå gavs kommissionen därutöver i uppdrag att överväga lämpligheten av att inrätta en särskild internationell domstol för att döma i brottmål av detta slag.

Kommissionen redovisade år 1950 den första delen av sitt uppdrag i form av de s. k. Nürnbergprinciperna, vilka upptog tre olika huvudtyper av internationella brott, nämligen brott mot freden, krigsförbrytelser och brott mot mänskligheten. Kommissionen uttalade samtidigt att den i princip ansåg det önskvärt att inrätta en internationell domstol för sådana förbrytelser. De av kommissionen utarbetade principerna godkändes som gällande folkrätt av FN:s generalförsamling samma år. Församlingen utsåg vidare en särskild kommitté, bestående av 17 stater, för att utarbeta förslag till stadgar för en internationell domstol.

Ett första stadgeförslag förelåg redan år 1951, men förslaget härom

återförvisades till den särskilda kommittén för överarbetning på vissa punkter. Kommittén återkom år 1953 till församlingen med ett omarbetat förslag till stadgar för en domstol.

FN-kommissionen för internationell rätt återkom i sin tur år 1954 med ett förslag till den kod om brott mot freden och mänsklighetens säkerhet som den år 1947 fått i uppdrag att utarbeta.

I förslaget fanns en förteckning över de brott som ansågs vara av internationell art. Bland dessa brott förekom begreppet aggression. Man körde därefter fast för mycket lång tid i en diskussion om hur aggressionsbegreppet skulle definieras.

Först år 1974 kunde generalförsamlingen anta en definition av detta begrepp, sedan en särskild kommitté efter många års arbete och hårda meningsmotsättningar till sist kunnat lägga fram ett enhälligt förslag därom. Under mellantiden hade både frågan om koden i övrigt och frågan om den internationella straffrättsdomstolen legat nere.

När dessa frågor ånyo fördes på tal i och med att aggressionsdiskussionen slutförts, uttalade sig Sverige till förmån för att arbetet på dem skulle återupptas. Det fanns enligt den svenska delegationen inte längre något skäl att ytterligare uppskjuta detta. (Också år 1971 hade ett liknande uttalande gjorts från svensk sida.) Inom FN har emellertid stor osäkerhet rått om hur detta arbete lämpligen bör angripas och om vad som i dagens läge egentligen kan uppnås.

Under 1977 års generalförsamling har dock frågan åter aktualiserats sedan kommissionen för internationell rätt i sin årsrapport uttalat att den skulle vara beredd att företa en revision av det utkast till kod om brott mot freden och mänsklighetens säkerhet som kommissionen framlade år 1954. Frågan har under hösten berörts av flera delegationer i församlingens juridiska utskott, och från svensk sida har tanken liksom tidigare understötts. Vissa länder har lagt fram ett resolutionsförslag, enligt vilket kommissionen ges i uppdrag att åter ta upp denna fråga, men det råder mycket delade meningar huruvida förslaget har utsikter att bli antaget. – Ett antal u-länder har nyligen å sin sida begärt att frågan om en kod för brott mot freden och mänsklighetens säkerhet på nytt skall uppföras på generalförsamlingens dagordning. Församlingen har i dag fattat ett sådant beslut och remitterat ärendet till juridiska utskottet. Det är dock osäkert om frågan hinner substansbehandlas under detta år. I alla händelser förutses liksom hittills stora svårigheter i sakfrågan, särskilt som många och mäktiga stater uppenbarligen går emot tanken på en överstatlig jurisdiktion rörande brott av denna karaktär.

Utskottet

I den aktuella motionen hemställs att riksdagen hos regeringen uttalar sig för inrättandet av en internationell krigsförbrytardomstol och uppmanar regeringen att i internationella organ verka för en sådan.

Som framgår av redogörelsen ovan började frågan om inrättandet av en internationell krigsförbrytardomstol och dithörande problem behandlas i FN redan när organisationen var nybildad efter det andra världskriget. Därav framgår det även att tanken på en sådan domstol jämte tillhörande internationell straffrättslagstiftning haft och har stöd från svensk sida men också att lämpligheten och genomförbarheten därav utgör starkt omtvistade spörsmål i FN.

Det ligger i linje med svensk utrikespolitisk tradition och dess främjande av principer för internationell fred och rättsordning att också fortsättningsvis – och detta oaktat de uppenbara svårigheterna att få allmänt gehör för denna tanke – stödja strävandena att få till stånd en internationell jurisdiktion på detta område.

Motionen torde därmed få anses besvarad.

Utskottet hemställer

att riksdagen anser motionen 1976/77:176 besvarad med vad utskottet anfört.

Stockholm den 6 december 1977

På utrikesutskottets vägnar

ALLAN HERNELIUS

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Allan Hernelius (m), förste vice talmannen Torsten Bengtson (c), Sture Palm (s), Georg Åberg (fp), Olle Göransson (s), Gertrud Sigurdsen (s), David Wirmark (fp), Rolf Örjes (c), Jan Bergqvist (s) och Axel Andersson (s).

